

TÜRKİYE'DE BİR SONDAJ ARŞİVİNİN KURULMASI KONUSUNA TOPLU BİR BAKIŞ

Hazırlayan : Gültekin GÜNGÖR (x)

Özet :

Türkiye'de eksikliği eskiden beri duyulan ve bundan sonra kendisine daha fazla ihtiyaç duyulacak olan bir sondaj arşivinin kurulması şartları ve imkânları toplu bir görüş çerçevesi içinde aşağıdaki makalede izah edilmeğe çalışılmıştır.

Bu makale yazarının 1959 senesinden beri devam eden meslek hayatındaki faaliyeti, Askerlik hariç, Maden Tetkik ve Arama Enstitüsünde çeşitli Maden ve Minerallerin aranması ve bulunması için öngörülen sondaj ların yapılması ve bunların mümkün olduğu nispette arama programına uygun şekilde sonuçlandırılmasını kapsamaktadır.

Sondajlar malûm olduğu üzere bugün çok çeşitli gayelerle yapılmaktadır:

Maden Arama sondajları,
Petrol istihsâl sondajları
Jeolojik istikşaf sondajlar^
İnşaat temel sondajları
Sismik araştırma sondajları

Maden işletmelerinde havalandırma, malzeme nakli, istihsal kuyusu inmeye yardımcı sondajlar en mühimleri olarak burada zikredilebilir.

Bunlar arasında bilhassa Maden, Petrol ve Su arama ve İstihsâl sondajları ile jeolojik istikşaf sondajları, insanoğlu tarafından her zaman erişilmesi mümkün olmayan yeraltı seviyelerinden çok değerli numuneler getirdiklerinden özel bir önem kazanmaktadır. Resmi veya özel çeşitli müesseseler tarafından yapılan bu tip sondajlardan elde edilen bilgiler yapıldıkları gaye için kullanıldıktan sonra çeşitli formlar içinde ilgili müesseselerin arşivlerinde saklanmakta ve müesseseler arası koordinasyonun yeterli olmaması sebebiyle de o bilgilere ihtiyacı olan herhangi bir görevlinin eline bu bilgiler her zaman ulaşmamaktadır.

Arşiv teşkilâtı zayıf veya komplike olan bazı sondaj yapan müesseselerin kayıtlarının yeterli olmaması sebebiyle de sondajlara ait doküman ve numunelerin elde edilememe tehlikesinin mevcut olduğunu kabul etmek lâzımdır.

Malum olduğu üzere sondaj çok pahalı bir teknik operasyonudur ve sondaj yapan teçhizatın mühim kısmı dövizle dışardan ithal edilmektedir. Bir metre arama sondajının asgari 300 TL. ve bir metre petrol sondajının da asgari 1000 TL'na mâl olduğu düşünülürse böyle pahalı bir operasyonla elde edilen bilgilerin ve numunelerin en iyi şekilde muhafaza ve istifade edilmesinde İsrar etmenin ve bunun için lüzumlu bütün gayreti sarfetmenin gerekliliği ortaya çıkar.

(x) Mad. Y. Müh. - M.T.A. Enstitüsü — ANKARA

Yurdumuzun yeraltı jeolojik yapısının eri güvenilir dokümanlarını sondajlar ve bunların yer yüzüne çıkardığı numuneler teşkil eder. Bu doküman ve numunelerden bütün ser bilimlari istifade eder ve ilerde ekonomik değeri olacak neticelerin eide edilmesinde gene bu doküman ve numuneler öncü olacaktır.

Son tenalarda yurdumuzda sondaj çalışmalarının bir hfyli arttığı ve halkın dahi sondajların mahiyet, önem ve faydasını kavradığı müşahade edilmektedir.

İşte bu gelişme ve yukarda en önemlileri arzedilen sebeplerden ötürü sondaj dokümana ve numunelerinin bir merkezde toplanması -fa mühim maddi külfetler karşılığı elde edilen bu bilgi ve numunelerin ilgili herkesin istifade edebileceği şek İde tasnif ve muhafaza zamanının geldiğine makale sahibi inanmış bulunmaktadır.

Çünkü sondajların birbiri ile koordinasyonu zayıf olan çeşitli resmî veya özel müesseseler tarafından yapılması tekerrürlere sebep olmakta, hatta aynı müessese tarafından aynı yerde zaman zaman yeniden sondaj yapma lüzumu hasil olmaktadır.

Hangi müessesenin nerede ve ne gaye ile, ne kadar sondaj yaptığı çeşitli sebeplerle tetkik edilemediğinden veya bu durum bilinmediğinden sahada muhtelif gayeler için etüd yapmakla görevlendirilen jeolog veya mühendisler araziye eksik bilgilerle gitmekte ve eskiden yapılan çalışmaları tekrar etmek suretiyle zaman ve maddi imkân ve hattâ prestij kaybedilmektedir. (Elbistan misâli)

»

Bu sebeplerden dolayı madencilik mesleği topluluğunun bu ilk kongresinde yazarca önemli görülen bu hususu bütün meslektaşlara ve ilgililere duyurmakta fayda gözetilmiştir.

Arşhin Kurulmasının Esasları :

Yukarıda gerekçesiyle izah edilen husus, kısaca ifade etmek istenirse sondaj arşivi kurma teklifidir.

Bunun gerçekleşmesi, kanun koyucunun bir müesseseye bu görevi vermesi ve memleket sathında yapılan bütün sondajların bu müesseseye ihbar edilme mecburiyetini koyması ile başlayacaktır. Belki de bu günlerde yeniden işlenen maden kanununun uygun bir yerine bu husus ilâve edilebilir.

Az bir personelle yürütülebileceği tasavvur edilen bu arşiv teşkilâtı fazla bir masraf gerektirmeyecek, merkezi bir bilgi kaynağı olacağı için mükerrer sondajlara mâni ve etüd yapacak personele rehber olarak sebep olacağı masrafı kat kat çıkartacaktır.

Ayrıca ilerde computer için iyi bir bilgi kaynağı da olacaktır. Çünkü istikbalde hasim itibariyle genişleyecek ve insan beyninin hafıza ve sentez kabiliyet hududunu aşacak bu bilgi hazinelerinin yegâne muhafaza ve istifade yeri computer olacaktır. Sondaj arşivi bu bakımdan computer'li çalışmalara ilk basamağı teşkil edecektir.

Sondaj arşivinin kurulması için ilk ve en mühim basamağın bu konuda kanun çıkarılması teşkil ettiğini tekrar işaret ettikten sonra problemin detay safhasına geçilebilir.

Şimdi sondajlarda elde edilen bilgi ve numunelerin hangi merciye ve ne şekilde rapor edilirse: gerektiği hususunda fc"zı pratik malûmat arzsdilecektir. Soz konusu bilgi ve numunelerin toplanacağı merkezin Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının tünycsirc'oki Maden Dairesi Başkanlığı olması ilk akla gelen bir husustur. Bu dairenin mesai bakımından çok yüklü ve henüz yeteri kadar teşkilâtlanmamış olması nedeniyle bu görev aynı Bakanlık kadrosu içinde en modern şekilde kurulmuş ve günden güne teşkilâtını mükemmelleştirme çabası içinde bulunan Maden Tetkik ve Arama Enstitüsüne verilebilir.

Arşivin Çalışma Şeklinin Esasları :

Bu durumda Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde her ne gaye ile olursa olsun yapılan ve derinliği meselâ 50 metreyi geçen her sonojaj için aşağıda belirtilecek tipten forma (Form 1) gerekli kayıtları yapılarak görevli müesseseye (yani M.T.A. ya) ihbar edilmek zorunluluğu doğacaktır. Bu ihbarın yerine getirilmesinin savsaklanmaması, ihmâli durumlarını göz önüne alarak, sondajın ihbar mecburiyeti, lüzumu kadar cezaî müeyyidelerle desteklenmelidir.

Sondaj laıdan alınacak numunelerin içinden muhafazası lüzumlu ve faydalı a'acakları da tespit edilecek esaslar dairesinde seçip gene merkezî arşivde muhafaza etmek gerekecektir. Bilinçli bir şekilde seçilip tasnif edilmiş böyle bir numune arşivi de Türkiye'nin jeolojik yapısının çok canlı ve enteresan bir dokümanı olacaktır.

İhbar raporu, arviş tutan müesseseye geldikten sonra, raporu tetkik edecek urman kişilerin görecekleri lüzum üzerine muhafazasında fayda görülen numuneler, soıdajı yapan müesseseden istenmek suretiyle numune trafiği mümkün olan asgari seviyede tutulabilir.

İhbar raporlarının doğru olarak tanzimi konulacak cezai müeyyidelerle temin edilebilir.

Arşivi tutmak ve yürütmekle görevli müessese (Misâlimizde M.T.A. Enstitüsü), Türkiye'nin dört bir yanından gelecek ihbar raporlarını 1/25 000 lik topografik veya jeolojik haritalara göre ve her bir pafta bir dosya olacak şekilde ayrı ayrı dosyalarda muhafaza edecek ve sondaj yerine verilen koordinatlara göre 1/25.000'lik haritalarla işliyecektir. Ayrıca, her dosyanın ilk sahifesi ihbar raporlarının listesini gösteren bir fihrist şeklinde olacaktır. (Form 2'ye bak).

İzah edildiği şekilde 2 adet form ve 1/25 000 lik paftalarla arşivin çekirdeğini kurmak ve bütün sondajları takibetmek mümkün olacaktır. Ayrıca bu formların numune- arşivi ile bağntısmı temin etmek lâzımdır. Bu da formlardaki izahat kısımlarına gerekli işaretleri koymak suretiyle temin edilebilir.

Netice :

Nasıl organize edilmesi gerektiği genel hatlarıyla izah edilen sondaj arşivi, bu şekliyle ilgili herkesin istifadesine a-^k tutulmak suretiyle birinci plânda j€3 bilimlerini kendisine ko™L pđinmuş bı'tiin personelin çalışmalarına müsbet yünd3 tesir edecektir,

Arşiv arazideki rtud çalışmalarında. İur devamlılık sağlayacak,
Mükerrer r nd r ılatı önJiyecek,
İmî çalışmaları için iyi bir baz ueşkil edecek,

Arazi için yapılacak hazırlık çalışmalarında zaman ve emek tasarrufu sağlı-
vacak,

Sondajlardan alınan numunelerin daha iyi değerlendirilmesini mümkün kı-
lacak,

Numunelerin sistemli bir şekilde muhafazasına fırsat verecek,

Muhtelif müesseselerin teşkilâtında bulunan etüd ve sondaj servislerinin da-
ha dikkatli ve tesirli çalışmalarını mümkün kılacak,

Ve bütün bunların da neticesi olarak memleketimizin hammadde potansiyeli-
nin artmasına endirekt olarak yardım edecektir.

FORM 1

Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü
Genel Direktörlüğü
A N K A R A

Arşiv No :
Dosya No :

Sondaj İhbar Raporu

Sondajın işareti : Sondaj m yeri :
1/25 000 lik pafta isim ve numarası : (İl, ilçe, köy, mevki)
Koordinatlar X = Y = Z =
Sondaj yeri müessesenin özel arşiv numaralı haritasına işlenmiştir:
Sondajı yaptıran müessese :
Sondajı yapan müessese :
Sondajın gayesi ve başarı derecesi :
Sondaj süresiden'yo
Tatbik edilen sondaj metodu :
İhbar raporunu gönderen müessese :
Yeraltı suları, maden yatakları v.s. bakımından elde edilen neticeler :
İhbar raporunu hazırlayan :

İmza :

Yer :

Tarih :

Derinlik (m)	Kalınlık (m)	Geçilen formasyonlar (Sondörün verdiği bilgi tırnak içinde » »)	Jeolojik veriler ve düşünceler

FORM 2

Sondaj arşivi

1/25 000'lık pafta isim ve numarası

Dosya No

İhbar raporları numaraları	Ulaşılan derinlik (m)	Geçilen jeolojik formasyon	Sondaj özel işareti ve izahat

